

ELS LLIBRES CIENTÍFICS DE LA BIBLIOTECA BALEAR (1933-2004)

Francesc Bujosa Homar (1); Joan March Noguera (2)

(1) Universitat de les Illes Balears; (2) Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica.

Paraula clau: *Biblioteca Balear (1933-2004)*.

The books on science of the Biblioteca Balear (1933-2004).

Summary: *The Biblioteca Balear was founded for the priest and historian Gaspar Munar (1899-1987) the year 1933 and it comprises 60.000 volumes. The majority part of the books of science of the library belonged to the scientific Pere Josep Monlau (1808-1871) one of the fathers of hygiene in Spain, to his son Josep Monlau (1832-1871) and to his relative also scientific and priest Ferran Moragues (1856-1931), who make one section of the Biblioteca Balear under the name of Biblioteca Moragues Monlau. In conjunct it was one of the most important libraries of Mallorca in relation to the books of science of the XIX century and the first third of the XX century.*

Key word: *Biblioteca Balear (1933-2004)*.

La Biblioteca Balear, ubicada en el monestir de Santa Maria de la Real de Palma de Mallorca, fou fundada pel religiós i historiador Gaspar Munar (1899-1987)¹ l'any 1933 i conté entorn de seixanta mil volums. El gruix dels llibres científics de la Biblioteca procedeix de les biblioteques dels científics Pere Josep Monlau (1808-1871),² el gran difusor de

1. Gaspar Munar Oliver (1899-1987), natural d'Algaida, alumne del seminari des de l'any 1912, l'any 1915 ja col·laborava amb mossèn Alcover a *La Aurora*. L'any 1916 va ingressar a la Congregació dels Missioners dels Sagrats Cors i fou ordenat capellà l'any 1922. Fou professor de teologia moral al Seminari de Sant Pere des del 1935 fins al 1968. L'any 1933 fou elegit vicari general de la seva congregació i superior general l'any 1939. Va romandre en el càrrec fins a l'any 1963. Va ésser director de la revista cultural *Lluc* (1921-2004), que durant molts anys fou l'única en la qual sortien articles en català; col·laborà també al *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana* (1885-2004). Entre les seves publicacions destaquen: *Les ordes religioses a Mallorca* (1935), *Cançonaret de Nadal, ab les cobles del Jorn del Judici: La Sibila en Mallorca* (1950), *L'antic ritual mallorquí* (1961).

2. Pere Josep Monlau Roca (1808-1871), natural de Barcelona, va fer els seus estudis primaris al Seminari Conciliar de Barcelona, posteriorment estudià ciències a la Reial Acadèmia de Ciències Naturals i Arts de Barcelona, i posteriorment a la Junta de Comerç. Finalment, es llicencià i doctorà al Col·legi de Cirurgia de Barcelona

l'higienisme a Espanya,³ el seu fill Josep Monlau (1832-1908)⁴ i el parent de Josep, també científic a més de capellà, Ferran Moragues (1856-1931), i forma una secció dins la Biblioteca Balear que es denomina Biblioteca Moragues-Monlau. En conjunt, és sens dubte una de les biblioteques més importants de Mallorca pel que fa a llibres científics del segle XIX i primer terç del segle XX.⁵

En aquest treball fem una introducció a l'estudi dels llibres científics del llegat Moragues-Monlau, que, encara que catalogat l'any 1967, va romandre inalterat des de la mort del seu darrer usuari científic l'any 1931 i, conseqüentment, es pot estudiar amb tota propietat. Per valorar el contingut científic d'aquest llegat pareix interessant treure a la llum els trets fonamentals de les persones que el feren possible.

els anys 1830 i 1833. Paral·lelament als seus estudis, en els quals va incloure els dels idiomes anglès, francès i italià, va iniciar la seva carrera política dins el camp dels liberals progressistes; així, entre el 1835 i el 1836 fou director d'*El Vapor* i l'any 1837 d'*El Constitucional*. Més tard, i després d'haver estat represaliat en diverses ocasions per les seves idees polítiques, l'última l'exili a València (1844-1846), inicià la col·laboració amb governs conservadors que el dugueren a ocupar càrrecs de responsabilitat política i sanitària.

Els dos aspectes de la seva personalitat els va desenvolupar paral·lelament al llarg de la seva vida i és considerat un dels pares de la introducció de l'higienisme a Espanya, i gràcies als seus coneixements d'idiomes va romandre en connexió amb els capdavanters d'aquesta disciplina en àmbit europeu. Entre les obres de la seva biblioteca en trobam de destacats darwinistes, a més de relacionar-se epistolàriament amb alguns d'ells. Entre les seves nombroses i variades publicacions destaquen: *¡¡Abajo las murallas!!* (1841), *Elementos de higiene privada* [...] (1846), *Elementos de higiene pública* (1847), *¿Qué medidas higiénicas puede dictar el gobierno a favor de las clases obreras* [...] (1856), *Patología social: Breve estudio sobre la criminalidad* (1870).

3. Hem tingut present Rafael ALCAIDE GONZALEZ (1999), «La introducción y el desarrollo del higienismo durante el siglo XIX», *Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales* (Universitat de Barcelona), núm. 50. Per a més informació del propietari inicial dels llibres, cal tenir en compte Francesc BUJOSA I HOMAR (1995), «Pere Felip Monlau i Roca. L'higienisme vuicentista», a *Ciència i tècnica als països catalans: una aproximació biogràfica*, Barcelona, Fundació Catalana per a la Recerca.

4. Josep Monlau Sala (1832-1908), natural de Barcelona, es va llicenciar l'any 1854 en ciències naturals a la Universitat Central i l'any 1855 es va doctorar. Inicià la seva carrera docent com a substitut l'any 1854. Posteriorment va ésser catedràtic, des del 1855 fins a la seva jubilació l'any 1898, a l'Institut Balear (1855-1862), Barcelona (1862-1872), Tortosa (1873-1874) i, finalment, una altra vegada a l'Institut Balear (1874-1898). Va romandre sempre molt en contacte amb les societats científiques; així, va ser soci actiu de l'Ateneo Balear i l'any 1865 fou soci fundador de la Sociedad Antropológica Española. Catalanista moderat, fou col·laborador de mossèn Alcover en la creació del llenguatge científic català modern l'any 1902. En una altra vessant fou president de la Cámara Agrícola Balear (1899-1908) i empresari de diverses activitats. Entre les seves publicacions destaquen les de llibres per a la docència que foren molt divulgats i en repetides edicions; així: la traducció a l'espanyol de les obres del físic francès Adolf Ganot *Tratado elemental de física y de meteorología* (1858), *Programa de un curso de historia natural* (1862), *Compendio de historia natural* (1867) i *Nociones de fisiología e higiene* (1869). Una altra publicació va ésser *Tratado de olivicultura* (1875). Pel contingut de les seves publicacions, cal dir que no fou darwinista, però tampoc en fou opositor i va explicar a la seva càtedra el que suposaven les teories darwinistes d'una manera prou correcta, ja que n'estava ben informat.

5. Els llibres procedents del llegat Moragues-Monlau els trobam fitxats pel doble sistema d'autors i matèries i pel que sembla el conjunt no ha estat contaminat. El sistema que s'ha seguit per analitzar el contingut científic de la Biblioteca ha estat el de catalogar els llibres científics publicats abans del 1931 i entre aquests hem catalogat aquells dels quals l'autor està representat per dos a més títols, amb l'excepció de les obres completes dels autors o el cas d'algun autor especialment rellevant, del qual hem inclòs el seu llibre encara que només estigui representat en la Biblioteca per un títol.

Així, el fundador de la Biblioteca, Gaspar Munar, fou membre de la Congregació dels Missioners dels Sagrats Cors, de la qual va ésser superior general entre el 1939 i el 1963. Deixeble directe d'Antoni Alcover (1862-1932) (mossèn Alcover), fou professor del Seminari Conciliar de Sant Pere durant trenta-tres anys (1935-1968) i, a més de dur a terme nombrosos estudis històrics, va fer diversos treballs entorn de la flora i la fauna balear i va reunir una interessant col·lecció de plantes i insectes, que en part encara es pot contemplar al monestir de Lluc. A la revista *Lluc*, durant els anys 1927 i 1928, va anar publicant una sèrie de petits treballs de divulgació en català, però amb estructura i fonaments científics,⁶ entorn de temes com «Cucs de seda»,⁷ «L'abella», «La gallina», «El porc singlar», «El cero i les cetraters», «Gatzells», «Cabirols i cabres», «El cuni», «Marts i genetes», «Rates i ratolins», «El falcó», «Perdius i cegues», «El tort», «El rupit i l'ucellet de bou»... En aquesta època, abans d'ésser professor del Seminari va impartir classes de ciències als alumnes del noviciat de la Congregació.⁸

A la vegada, Ferran Moragues, nét de Josep Monlau per línia materna i donant a la Biblioteca dels llibres i manuscrits dels seus avantpassats Pere Felip i Josep Monlau⁹ a més

6. El pare Bartomeu Pericas, alumne en el seu dia del pare Munar, ens informa que per aquesta època la Congregació estava subscripta a les importants revistes científiques *Nature* i *Ibérica*.

7. Publicat al núm. 75 de la revista corresponent al mes de gener de 1927 a les pàgines 12-15. En aquest article cita a les notes les obres: *Historia general del Reino de Mallorca*, de Dameto, Mut i Alemany; *Mapa de la isla de Mallorca*, d'Antoni Despuig Dameto; *Zoologia*, de Cavanna, p. 111, «La sericultura de M. Vigo» (1917), *Ibérica*, vol VII, p. 330-333. Es tracta de tres obres fàcilment identificables: *Historia general del Reino de Mallorca* és l'obra de Vicenç Mut (1614-1687) i data del 1650; el *Mapa de la isla de Mallorca* data del 1785 i fou obra de Julià Ballester ajudat per Antoni Despuig (1745-1813); finalment, quan cita Cavanna, es tracta de Guelfo Cavanna (1850-1920), naturalista darwinista italià, professor a la Universitat de Florència, i el llibre és *Zoologia* (1893). Aquest article és un bon exemple de la preparació científica dels seus articles de divulgació. L'any 1934 va tornar a fer una sèrie d'articles de divulgació entorn d'arbres habituals a Mallorca, tals com: «La murtera», «L'ametler», «El cirerer», «La parera», «L'albarcoquer», «El noguer», «El lladoner», «L'olivera».

8. Un dels seus alumnes va ésser Francesc Bonafè (1908-1994), també membre de la Congregació, botànic autodidacte i autor d'una notable *Flora de Mallorca* (1977-1980) en quatre volums.

9. Els manuscrits es troben distribuïts en setanta-cinc capsos no del tot ben classificades. Entre els personatges dels quals trobam cartes dirigides a Pere Felip Monlau destaquen estrangers, com ara els francesos Évaristus Bertulus, metge epidemiòleg; Alexandre Briere de Boismont (1798-1881), metge i psiquiatra; Antoine-Barthélemy (1793-1868), metge epidemiòleg; Victor-Albans Fauconneau-Dufresne, metge; Jean-Pierre-Sylvestre de Grateloup (1782-1862), naturalista; François Mélier (1801-1872), metge higienista i epidemiòleg; Jean Sales-Girons, metge higienista; Isidore-Almire Teilleux, metge; Alfred-Armand-Louis-Marie Velpeau (1795-1867), metge cirurgià; Charles de Voisins, metge; els italians Pietro Betti (179?-1863), metge epidemiòleg i professor a Florència; Angelo Bo (1801-1874), metge epidemiòleg i professor a Gènova; Giuseppe Carbonaro, metge epidemiòleg; Agostino Cappello (1784-1858), metge higienista i professor de la Universitat de Roma; Isaco Galligo (1822-18??), metge higienista i pediatra; Paolo Mantegazza (1831-1910), metge higienista antropòleg i darwinista; Giovanni Battista Massone, metge higienista; Jorge Naranzi, metge epidemiològic; l'alemany Johann Baptist Ullersperger (1797-1878), metge i psicòleg. Entre els espanyols destaquen: Joan Achard (181?-1845), metge militar i higienista; Miquel Ametller (1801-1867), metge; Antoni Bages (18??-1900), metge militar; Pere Bages, metge militar; Joan Isidor Bahí (1775-1841), botànic, metge i cirurgià militar; Vicente Asuero (1806-1873), metge; Juan Manuel Ballesteros (1794-1869), metge militar; Josep Baroy (18??-18??), metge militar; José Maria Biroteau, metge militar; Antonio Blanco, higienista; Francesc Bonet (1815-1889), químic; Magí Bonet (1818-1894), químic; Simó Bruguera Martí (1839-19??), estomatòleg i metge de l'Institut Médico de Barcelona; Josep Brun Pages (183?-18??), metge militar higie-

dels seus llibres, fou capellà, naturalista i fotògraf. Es va especialitzar en l'estudi de mol·luscs, coleòpters i insectes de Mallorca. Treballà amb l'oceanògraf Odón de Buen (1863-1945) i el biòleg romanès Emili G. Racovitza (1868-1947) i altres científics del moment.

Una primera aproximació al contingut científic dels llibres del llegat Moragues-Monlau ens fa constatar que tant Pere Felip com Josep van romandre molt al dia de la ciència de la seva època i, especialment, dels temes que van ésser les seves respectives especialitats.

Així, en relació amb Pere Felip, trobam les principals obres d'higiene tant privada com pública, així com d'epidemiologia, de psicologia psiquiàtria i de medicina. En relació amb Josep, trobam les principals obres de ciències en sentit ampli i d'agricultura i ramaderia científica, especialment significativa és la presència d'un nombre important d'obres d'autors defensors de les tesis de Darwin

El coneixement d'idiomes i la seva participació en congressos professionals per tot Europa els va facilitar romandre en contacte amb nombrosos científics, com ho posa de manifest la nombrosa correspondència rebuda, i consegüentment amb la literatura científica del moment.

Trobam entorn de mil sis-cents obres de temes relacionats amb les ciències en sentit ampli en el conjunt del llegat Moragues Monlau.

nista; Miquel Cabanellas, metge militar; Josep Calveras Casals (1781-1849), metge militar; Josep Canalejas (1827-1902), enginyer i senador; Josep Manuel de Capdevila (1780-1854), metge militar i historiador de la medicina; Ramon Capdevila (1790-1846), metge militar i catedràtic de San Carlos; Macià Carbó (1830-1888), metge militar i arxiver; Pere Casellas Coll (18??-1863), metge higienista i epidemiòleg; Nicolás Casas de Mendoza (1801-1872), manescal, metge i professor de l'Escuela de Veterinaria; Joan Castelló (1798-1843), metge; Anastasio Chinchilla (1801-1867), metge i historiador de la medicina; Jaume Codina (1805-1881), apotecari i batlle de Barcelona; Manuel Codorniu (1778-1857), metge militar; Miguel Colmeiro (1816-1901), botànic; Joan Creus (1830-1897), metge i catedràtic de pedagogia de la Universitat Complutense; Joan Drumet (1789-1885), metge higienista; Raimon Duràn (1792-1858), metge; José Maria Esquerdo (1842-1912); Ramón Ferrer (1805-1873), metge i catedràtic de medicina legal a la Universitat de Barcelona; Joan Baptista Foix (1780-1865), metge militar i catedràtic del Real Colegio de Medicina i Cirujía de Barcelona; Joaquim Font, metge i apotecari; Francesc Font, enginyer; Ramon Frau (1787-1861), metge; Manuel María José de Galdo López (1824-1895), naturalista; Joan Giné (1836-1903), metge psiquiatra; Marià de la Pau Graells (1809-1898), zoòleg; Felix Guerra, metge; Jaume Isern (1791-1863), metge; Fèlix Janer (1781-1865), metge; Josep Letamendi (1828-1897), metge; Pere Mata (1811-1877), metge; Francisco Méndez Alvaro (1806-1883), metge; Antoni Mendoza (1811-1872), metge militar, higienista i catedràtic de patologia quirúrgica; Bonifacio Montejo, metge; Rafel Nadal (1782-1855), metge; Antoni Navarra Valenti (18??-1865), metge, president de l'Institut Mèdic Valencià; Josep Oriol Navarra Lines (18??-18??), metge militar i higienista; Josep Oriol Navarra Valentí (1801-1856), metge militar; Bartomeu Obrador (1787-1865), metge; Emili Pi i Molist (1826-1892), metge psiquiatra; Ignasi Pusalgas (1790-1874), metge i naturalista; Eduald Raguer (1809-1878), metge; José Rey (1818-1861), matemàtic; Josep O. Ronquillo (1806-1876), farmacèutic; Geronimo Roure, metge i cirurgià; Josep Romagosa (1820-1868), metge cirurgià; Joaquim Salarich (1816-1884), metge higienista; Tomàs Santero, metge; Mateo Seoane (1791-1870), metge higienista; Domènec Torà (1797-1857), metge; Pere Vieta (1778-1856), metge; Antoni Vila (18??-1878), metge; Fernando Weyler (1808-1879), metge militar; Agustín Yañez (1789-1857), enginyer i catedràtic de geologia de la Universitat de Barcelona.

Ferran Moragues Manzano (1856-1931), natural de Palma, fou ordenat capellà l'any 1880 i a més es dedicà a fer de naturalista i fotògraf. Així, des del 1886 va publicar regularment els seus treballs a la revista *Anales de la Sociedad Española de Historia Natural*. Així trobam treballs com ara «Descripciones de moluscos de Mallorca» (1886), «Coleopteros de Mallorca» (1889) i «Insectos de Mallorca» (1894). Possiblement els seus estudis més importants són els que va fer a les coves del Drac entorn dels anys noranta. Quan Èmile Racovitza va dur a terme les seves investigacions a les coves li va fer de guia i col·laborador. L'any 1906 va fer donació al Seminari Conciliar de Sant Pere d'una col·lecció de 2.725 exemplars d'insectes propis de Mallorca.

El nostre estudi s'ha duit a terme sobre les mil vint obres d'autors que estan representats a la Biblioteca per dues o més obres, a part d'autors d'especial importància dels quals tan sols trobem una obra.

Hem comptabilitzat set-cents vint autors espanyols, dos-cents cinquanta autors francesos, tretze d'alemanys, dotze d'anglesos, dotze d'italians, quatre d'holandesos i nou d'altres països.

Destacarem, en primer lloc, per la seva significació, les obres en què es defensen les teories darwinistes, classificades per ordre alfabètic dels seus dinou autors:¹⁰

D'Alfred Edmund Brehm (1829-1884), zoòleg alemany, director del Jardí Zoològic d'Hamburg (1863-1866) i de l'Aquarium de Berlín (1867-1874), trobam: *La Vie des animaux illustrée: Description populaire du règne animal: Les oiseaux* (186?), París, 2 toms; *La Vie des animaux illustrée, description populaire du règne animal: Mammifères* (186?), París, 2 toms.

De Ludwing Büchner (1824-1899), filòsof materialista alemany, trobam: *Fuerza y materia: Estudios populares de historia y filosofía naturales* (1868), Madrid. [Trad. A. Aviles]; *L'homme selon la science* (1885), París. [Trad. Charles Letourneau (1831-1902), antropòleg darwinista francès]

D'Alphonse de Candolle (1806-1893), misser i botànic francès, trobam: *Géographie botanique raisonnée* (1855), (París-Ginebra), 2 toms; *Introducción a l'étude de la botanique ou traite elementaire de cette science* (1875), París.

De Charles Ernest Carnevin (1846-1897), zootècnic francès i professor de l'Ecole Vétérinaire de Lyon, trobam: *Residus industriels dans l'alimentation du betail* (1892), París; *Traite de zootechnie speciale: Les porcs* (1898), París.

De Henry Crosnier de Varigny (1855-1934), naturalista francès, trobam: *La nature et la vie* (1905), París.

De Charles Darwin (1809-1882), naturalista anglès, trobam: *Origen de las especies por medio de la selección natural ó la conservación de las razas favorecidas en la lucha por la existencia* (1877), Madrid. [Trad. Enrique Godinez]

Es tracta de la segona edició corregida i augmentada de la primera edició completa (també del 1877) traduïda al castellà directament de la sisena edició anglesa de *The origin of species* per Enrique Godinez, per encàrrec de l'editor progressista i darwinista José del Perojo (1852-1907), editor i director en aquell moment de la revista d'informació general *Contemporanea* (1875-1907).¹¹

Ens trobam, doncs, amb un exemplar emblemàtic i que dona una idea de l'interès de Josep Monlau per mantenir-se ben assabentat dels avenços científics. Una bona prova que ens trobam davant una traducció ben feta i editada és que va ésser reeditada en facsímil per l'editorial Akal els anys 1985 i 1994.

10. Molt útils per identificar els autors que trobam a la Biblioteca i els corresponents de Pere Felip i Josep Monlau són els llibres següents: Patrick TORT (1996), *Dictionnaire du darwinisme et de l'évolution* (1896), París, 3 toms; Josep M. MASSONS (1994), *Historia de la sanidad militar espanyola*, Barcelona, 4 toms; Joan VERNET GINÉS (1975), *Historia de la ciencia española*, Madrid; José M. LOPEZ PIÑERO et al. (1992), *La ciencia en la España del siglo XIX*, Madrid, i ALBERTÍ (1966), *Diccionario biográfico*, Barcelona.

11. Entorn d'aquest tema cal consultar: Joan MARCH NOGUERA (2003), «Rafael Álvarez Sereix (1855-1946) i el catalanisme científic», a *Actes de la VII Trobada d'Història de la Ciència i de la Tècnica*, Barcelona, p. 145-151.

De John William Draper (1811-1882), químic anglès i professor a la Universitat de Nova York, trobam: *Historia de los conflictos entre la religión y la ciencia* (1876), Madrid. Pròleg de Nicolas Salmeron (1838-1908), catedràtic de filosofia de la Universitat Complutense, maçó i republicà. [Trad. Augusto T. Arcimis (1844-19??),¹² krausista i astrònom]. Ens trobam també amb un altre exemplar emblemàtic i una bona prova de l'amplitud de mires de Josep Monlau, catòlic practicant, i que malgrat tot va voler tenir a la seva Biblioteca aquesta obra absolutament condemnada per l'Església.

De Léo Errera (1858-1905), científic belga, botànic i professor a la Universitat de Brussel·les, trobam: *Une leçon élémentaire sur le darwinisme* (1904), Brussel·les.

D'Émile Ferrière (1830-1900), filòsof francès anticlerical, professor a la Sorbona, trobam: *La matière et l'énergie* (1887), París; *La cause première d'après les données expérimentales* (1897), París.

D'Albert Gaudry (1827-1908), paleontòleg francès, pioner de la paleontologia transformista, trobam: *Les enchainements du monde animal dans les temps géologiques-fossiles secondaires* (1890), París; *Essai de paléontologie philosophique* (1896), París.

D'Ernst Haeckel (1834-1919), zoòleg alemany, professor a la Universitat de Iéna, trobam: *Les preuves du transformisme* (1882), París; *Morfologia general de los organismos* (1887), Barcelona. [Trad. Salvador Sampere Miguel]

De Thomas Henry Huxley (1825-1895), zoòleg i paleontòleg anglès, trobam: *Leçons de physiologie élémentaire*, París.(1869); *Physiographie, introduction a l'étude de la nature* (1882), París. [Trad. G. Lamy]

De Gustave Le Bon (1841-1931), metge, sociòleg i etnògraf francès, trobam: *Physiologie de la génération de l'homme* (1868), París; *La civilización de los arabes* (1886), Barcelona.

D'Edmond Perrièr (1844-1921), zoòleg francès i director del Muséum d'Histoire Naturelle (1900-1921), trobam: *Eléments de zoologie* (1886), París.

De Darius C. Rossi (1810-187?), geòleg i arqueòleg francès, trobam: *Le darwinisme, et les générations spontanées ou réponse aux réfutations de [...]* (1870), París.

D'Élisée Reclus (1830-1905), geògraf, anarquista i fundador de la Universitat Lliure de Brussel·les, trobam: *La Terre, description des phénomènes de la vie du globe* (1870), París, 2 toms.

D'Oscar Schmidt (1823-1886), zoòleg alemany i professor a la Universitat de Iéna, trobam: *Le sciences naturelles et la Philosophie de l'inconscient* (1879), París. [Trad. Jules Soury (1847-1915), filòsof, i E. Meyer]

De Philippe Van Tieghem (1839-1914), botànic francès, trobam: *Traité de botanique* (1884), París.

De Paul Vernial (18??-19??), metge francès, trobam: *Origine de l'homme d'après les lois de l'évolution naturelle* (1881), París.

De Charles-Joseph-Étienne Wolf (1827-1918), físic i astrònom francès, trobam: *Les hypothèses cosmogoniques: Examen des théories scientifiques modernes sur l'origine des mondes [...]* (1886), París.

Com es pot deduir de les dates de les publicacions totes són obres adquirides després de la mort de Pere Felip Monlau.

12. Director de l'Instituto Meteorológico de Madrid.

Transcrivim a continuació una selecció dels autors més representatius per països i disciplines.

Entre els autors espanyols podem destacar:

Francesc Barceló (1820-1889), metge català i llicenciat en ciències, fou catedràtic a l'Institut Balear, del qual trobam: *Apuntes para una flora de las Islas Baleares* [...] (1867), Madrid; *Nuevos apuntes para una flora de las Islas Baleares* [...] (1876), Palma i d'altres.

Antonio Blanco Fernandez (18??-1873), metge higienista i horticultor, del qual trobam: *Introducción al estudio de las plantas* (1846), Madrid; *Ensayo de zoología agrícola y forestal* (1859), Madrid i d'altres. Cartes.

Francesc Bonet (1815-1889), químic català, del qual trobam: *Memoria del método de Pouillet para hallar el peso de la atmósfera* (1848), Barcelona; *Compendio de elementos de física y de nociones de química y química inorgánica* (1868), Barcelona i d'altres. Cartes.

Magí Bonet (1818-1894), químic català, del qual trobam: *De la fermentación alcohólica del zumo uva* (1858), Madrid i d'altres. Cartes.

Antoni Cibot (1770-1812), metge higienista català, del qual trobam: *Memoria sobre la calentura amarilla contagiosa* (1804), Barcelona; *Causas de las tercianas tan comunes y graves en Espanya: Medios de prevenirlas* (1806), Madrid.

Ricard Cirera (1864-1932), jesuïta català i meteoròleg, fundador de l'Observatori de l'Ebre, del qual trobam: *La previsión del tiempo: Lo que es, lo que será* (1912), Barcelona; *Viajes científicos* (1913), Barcelona.

Antoni Cebrià Costa (1817-1885), botànic català, professor a la Universitat de Barcelona, del qual trobam: *Introducción a la flora de Cataluña y catálogo razonado de las plantas observadas en esta región* (1864), Barcelona.

Miguel Colmeiro (1816-1901), botànic gallec, director del Jardín Botánico de Madrid i professor de la Complutense, del qual trobam: *Memoria sobre el estado actual de la botanica y de la agricultura* (1842), Barcelona; *Curso de botanica: Elementos de organografía y fisiología y principios de patología* (1854), Madrid i d'altres. Cartes.

Marià Cubí (1801-1875), metge frenòleg català, del qual trobam: *Polémica religioso-frenológico-magnética* (1848), Barcelona.

Anastasió Chinchilla (1801-1867), metge i historiador de la medicina, del qual trobam: *Historia de la medicina española* (1841-1845), València, 5 toms; *Anales históricos de la medicina en general* (1841-1843), València, 2 toms.

Eusebi Estada (1843-1917), enginyer de camins mallorquí, del qual trobam: *La ciudad de Palma: Su industria: Sus fortificaciones, sus condiciones sanitarias y su ensanche* (1885), Palma; *Ateneo Balear: Sección de Ciencias: Discurso leído por el presidente de dicha sección D. E. Estada en la noche del 17 de diciembre de 1889* [...] (1890), Palma.

Eduard Fontseré (1870-1970), meteoròleg català, del qual trobam: *La gimnesiana: Aguas potables de Palma de Mallorca procedentes del torrente de San Pedro del termino de Esportles* (1883), Barcelona.

Ramon Frau (1787-1861), metge mallorquí, catedràtic a la Universitat Complutense, del qual trobam: *La homeopatía juzgada en el terreno de los hechos* (1851), Madrid. Cartes.

Juan Giné (1836-1903), metge psiquiatra català, del qual trobam: *Tratado de higie-ne rural* (1860), Barcelona; *Ensayo teórico-practico sobre homologia y heterologia frenopáticas* [...] (1878), Barcelona i d'altres. Cartes.

Cels Gomis (1841-1915), científic català, del qual trobam: *Las plantas en los bosques* (1878), Barcelona; *La tierra: Los primeros tiempos de la tierra* (1881), Barcelona i d'altres.

José Hidalgo Tejada (1814-1890), agronomista, del qual trobam: *Tratado del cultivo del olivo en España y modo de mejorarlo* (1870), Madrid; *Tratado de la fabricación de vinos en España y en el extranjero* (1880), Madrid i d'altres.

Fèlix Janer (1781-1865), metge català higienista, del qual trobam: *Elementos de moral medica o tratado de las obligaciones del médico y del cirujano* (1831), Barcelona; *Del buen gusto en medicina: discurso inaugural en el Colegio de Medicina de Barcelona 1833* (1855), Barcelona i d'altres. Cartes.

Josep de Letamendi (1828-1897), metge català, catedràtic d'anatomia a Barcelona i posteriorment de patologia general a Madrid, del qual trobam: *Discurso sobre la naturaleza y el origen del hombre pronunciado en el ateneo catalan* (1868), Barcelona. Cartes.

Francisco Mendez Alvaro (1806-1883), metge higienista, del qual trobam: *Consideraciones sobre la higiene pública y mejoras que reclama la higiene municipal* (1832), Madrid. Cartes.

Diego Navarro Soler (18??-19??), agrarista, del qual trobam: *El estiercol: Tratado general de abonos* (1878), Madrid; *Cultivo perfeccionado de las hortalizas* (1880), Madrid, 4 toms i d'altres.

Josep Oriol i Bernadet (1811-1860), arquitecte, enginyer català i catedràtic de matemàtiques a l'Institut de Barcelona, del qual trobam: *Manual de arimetica para niños y niñas* (1842), Barcelona. Cartes

Josep M. Pascual (1844-1919), enginyer republicà, del qual trobam: *Lecciones de historia natural con cuadros sinopticos* (1869), Lleida.

Sandalio Pereda Martinez (1822-1886), naturalista, del qual trobam: *Programa razonado de un curso de historia natural* (1868), Madrid i d'altres.

Laureano Pérez Arcas (1820-1894), zoòleg i catedràtic de la Universitat Complutense, del qual trobam: *Programa y cuadros sinopticos de un curso de zoologia* (1858), Madrid; *Insectos nuevos o poco conocidos de la fauna española* (1865), Madrid.

José Peris Valero (1821-1877), metge psiquiatra valencià, del qual trobam: *La frenopatia y la Academia de Medicina y Cirugia de València [...]* (1862), València i d'altres.

Emili Pi i Molist (1824-1892), metge psiquiatra català, del qual trobam: *Proyecto para construcción del manicomio de Santa Cruz de Barcelona* (1860), Barcelona. Cartes.

Felipe Picatoste Rodríguez (1834-1892), divulgador científic, matemàtic i professor de l'Institut de San Isidro a Madrid, del qual trobam: *Vocabulario matemático etimológico [...]* (1862), Madrid.

Josep Planellas i Giralt (1821-1888), botànic català i catedràtic a la Universitat de Santiago, del qual trobam: *Ensayo de una flora fanerogámica gallega* (1852), Santiago de Compostel·la.

Lluís Pou Bonet (183?-1893), enginyer agrònom mallorquí, catedràtic d'agricultura de l'Institut Balear, del qual trobam: *La sal en sus relaciones con la agricultura i la ganaderia* (1872), Palma de Mallorca i d'altres. Cartes.

Llorenç Presas i Puig (1811-1875), científic català i catedràtic de mecànica a la Universitat de Barcelona, del qual trobam: *Atracción atomica o sea considerada en los atomos simples y compuestos de los cuerpos* (1862), Barcelona.

Ignaci Pusalgas Guerris (1790-1874), metge higienista i naturalista català, del qual trobam: *Manual de higiene segun la doctrina de Sir John Sinclair* (1871), Barcelona i d'altres. Cartes.

Santiago Ramos Dominguez (18??-18??), científic, del qual trobam: *Programa de un curso de elementos de historia natural* (1862), Madrid; *Manual de fisiologia e higiene* (1869), Madrid.

Josep O. Ronquillo (1806-1876), farmacèutic català, del qual trobam: *Apuntes sobre el ejerciçió de la farmacia: Su decadencia y medios para precaver su ruina* (1867), Barcelona; *El almotacen, instrucción popular para la elección de las substancias alimenticias* [...] (1869), Barcelona. Cartes.

Joaquim Salarich i Verdaguer (1816-1884), metge higienista català, del qual trobam: *Cartila rustica o sea principios de agricultura practica* (1859), Barcelona; *El salchichon de Vich* (1870), Vich. Cartes.

Pere Vieta (1778-1856), metge militar català i catedràtic de física experimental a la Junta de Comerç de Barcelona, del qual trobam: *Discurso inaugural en la apertura de la cátedra de física experimental establecida* [...] (1814), Barcelona. Cartes.

Joan Vilanova i Piera (1821-1893), geòleg i paleontòleg valencià, del qual trobam: *Manual de geologia aplicada a la agricultura y a las artes industriales* (1860), Madrid.

Entre els autors francesos destaquen:

Milne-Edward Alphonse (1835-1900), zoologista, catedràtic del Muséum d'Históire Naturelle, del qual trobam: *Cours élémentaire d'históire naturelle* (1851), Madrid.

Francesc Aragó (1786-1853), físic i astrònom, del qual trobam: *Astronomie populaire* (1841), París, 4 toms.

Claude Bernard (1813-1878), metge fisiologista experimental, del qual trobam: *Leçons de physiologie experimentale apliaquée a la medicine* (1855), París.

Évariste Bertulus (18??-18??), metge higienista, del qual trobam: *L'athéisme du dix-neuvième siècle devant l'históire, la philosophie medicale et l'humanité* (1869), París. Cartes.

Apollinaire Bouchardat (1806-1886), farmacèutic i químic i professor de química orgànica a la Facultat de Medicina de París, del qual trobam: *Tratado completo de historia natural con 318 grabados intercalados en el texto* (1847), Lima. [Trad. Luís Sanchez Toca]

El llibre té a més «un catàleg de musclos terrestres i d'aigua dolça» fet per Marià de la Pau Graells (1809-1898) i una memòria de com fer herboritzacions redactada per Miguel Colmeiro.

Eugène Bouchut (1818-1891), metge vitalista, patòleg a l'Hospital Enfants Malades, inventor de l'intubació laríngia, del qual trobam: *Tratado teórico práctico de las enfermedades de los niños* (1853), Madrid, 2 toms. [Trad. Felix Guerra Vidal]; *Hygiene de la premiere enfance* (1862), París.

Étienne Bonnot de Condillac (1714-1780), capellà i historiador de l'antiguitat, del qual trobam: *Traité des sensations et des animaux* (1821), París; *Langue des calculs* (1822), París i d'altres.

Antoine Clot-Bey (1793-1868), metge higienista, del qual trobam: *De la peste observée en Egypte* (1840), París; *Coup d'oeil sur la peste et les quarantaines: á l'occasion du congrès sanitaire réuni à Paris au mois de juillet 1851* (1851), París. Cartes.

Jean Antoine Chaptal (1756-1832), químic, del qual trobam: *Éléments de chimie* (1796), París, 3 toms, i d'altres.

Georges Cuvier (1769-1832), naturalista, del qual trobam: *Discours sur les révolutions de la surface du globe: et sur les changemens qu'elles ont produit dans le règne animal* (1850), París i d'altres.

Camille Flammarion (1842-1925), divulgador científic, del qual trobam: *La pluralité des mondes habités* (1882), París; *L'atmosphère, météorologie populaire* [...] (1888), París.

Pierre Flourens (1794-1867), fisiòleg i titular de la Càtedra d'Anatomia Humana al Jardin du Roi, del qual trobam: *Les manuscrites de Buffon avec de facsimils de Buffon et de ses collaborateurs* (1860), París i d'altres.

Adolphe Ganot (1804-1887), físic i divulgador científic traduït a nombrosos idiomes inclòs el castellà per obra de Josep Monlau, del qual trobam: *Traite elementaire de physique experimentale et appliquée et de metereologie* (1855), París i d'altres.

Isidore Geoffroy Saint Hilaire (1772-1844), metge i naturalista, professor de zoologia al Museum d'Histoire Naturelle, del qual trobam: *Philosophie anatomique: Monstruosites humaines* (1822), París; *Histoire générale et particulière des Anomalies chez l'Home et les Animaux* [...] (1832-1835), París i d'altres.

René-Just Haüy (1743-1822), mineròleg, capellà i professor de mineralogia al Muséum d'Histoire Naturelle de la Facultat de Ciències de la Universitat de París, del qual trobam: *Traité des caractères physiques des pierres précieuses* (1817), París; *Traité élémentaire de physique* (1821), París, 2 toms.

Pierre Hubert Nysten (1771-1818), metge, del qual trobam: *Dictionnaire de médecine, chirurgie et pharmacie des sciences assessores et de l'art veterinaire* (1858), París. [També hi ha una altra edició del 1865 editada també a París. Aquestes edicions ja es dugueren a terme sota la direcció dels metges i sociòlegs Émile Littré (1801-1881) i Charles Robin (1821-1885)]

Jean-Baptiste Pierre Antoine de Monet, cavaller de Lamarck (1744-1829), naturalista i professor de zoologia al Muséum d'Histoire Naturelle, del qual trobam: *Philosophie zoologique, ou exposition des considérations relatives à l'histoire naturelle des animaux* [...] (1809), París.

Georges-Louis Leclerc, comte de Buffon (1707-1788), científic, del qual trobam: *Los tres reinos de la naturaleza: museo pintoresco de historia natural* [...] obra arreglada [...] Buffon et al [...] por una sociedad de profesores asociados a Eduardo Chao [...] (1852-1858), Madrid.

Michel Lévy (1809-1872), metge militar i higienista director de l'École de Médecine et de Chirurgie Militaires du Val de Grâce, del qual trobam: *Traité d'hygiène publique et privée* (1862), París. Cartes.

Louis Pasteur (1822-1895), químic i biòleg, fundador de la microbiologia, del qual trobam: *Estudios sobre el vinagre: Su fabricación y enfermedades* (1882), Madrid. [Trad. M. Prieto]; *Histoire d'un savant par un ignorant* (1883), París.

Félix-Archimède Pouchet (1800-1872), metge i naturalista, del qual trobam: *Zoologie classique ou histoire naturelle du regne animal* (1841), París; *Théorie positive de l'évolution spontanée et de la fecondation des mamifères et de l'espece humain* (1847), París. [Dues edicions distintes del mateix any]

Jean-Louis-Armand Quatrefages de Bréau (1810-1892), naturalista, antropòleg,

membre de l'Academie des Sciences i catedràtic d'anatomia i d'etnologia del Museum d'Histoire Naturelle, del qual trobam: *Charles Darwin et ses précurseurs français; étude sur le transformisme* (1870), París; *Histoire général des races humaines [...]* (1887), París i d'altres.

Achille Richard (1794-1852), farmacèutic, botànic, membre de l'Academie des Siences i professor d'història natural mèdica a la Facultat de Medicina de París, del qual trobam: *Nouveaux élémens de botanique et de physiologie végétale* (1828), París; *Elementos de botánica* (1831), Barcelona, 2 toms. [Trad. Pere Felip Monlau]

Charles Emmanuel Sédillot (1804-1883), cirurgià, professor a la Facultat de Ciències d'Estrasburg i director de l'École de Médecine, del qual trobam: *Traite de médecine opératoire: Bandages et appareils* (1839), París; *Tratado de medicina operatoria: Vendajes y apositos con laminas explicativas* (1840), Barcelona. [Trad. Pere Felip Monlau]

Jean-Pierre Sylvestre de Grateloup (1782-1862), metge i naturalista, del qual trobam: *Tableau statistique de coquilles univalvel fossiles trouvées dans les couches tertiaires du bassin de l'Adour [...]* (1838), Bordeus i d'altres. Cartes.

Ambroise Tardie (1818-1879), metge higienista, membre de l'Académie de Médecine i professor de medicina legal a l'École de Médecine de París, del qual trobam: *Voiries et cimetiers: These présenté a la faculté de Médecine de Paris* (1852), París; *Dictionnaire d'hygiène publique et de salubrité, ou répertoire de toutes les questions relatives à la santé publique [...]* (1862), París, 3 toms.

Évariste Thèvenin (18??-18??), enginyer, del qual trobam: *Dictionnaire abrégé des sciences physiques et naturelles [...]* (1889), París. [Revisat per Henry C. de Varigny]

Paul Topinard (1830-1911), metge, antropòleg i professor a l'École d'Anthropologie a París, del qual trobam: *L'anthropologie* (1884), París.

Abraham Trembley (1710-1784), naturalista, matemàtic i membre de la Royal Society de Londres, del qual trobam: *Mémoires pour servir à l'histoire d'un genre de polypes d'eau douce, à bras en forme de cornes* (1744), Leyden. [Possiblement es tracta del llibre més singular de la Biblioteca des de molts punts de vista]

Entre els autors alemanys podem destacar:

Alexander von Humboldt (1769-1859), científic en el més ampli dels sentits, del qual trobam: *Cosmos: ensayo de una descripción física del mundo* (1874), Madrid, 4 toms [Trad. Bernardo Giner i José Fuentes]. Més altres llibres.

Entre els autors anglesos podem destacar:

Benjamin Bell (1749-1806), metge, del qual trobam: *Cours complet de chirurgie théorique et pratique* (1796), París, 6 toms. [Trad. E. Bosquillon i d'altres]

William Bowles (1705-1789), naturalista i divulgador científic traduït a nombrosos idiomes, del qual trobam: *Introduccion á la historia natural y á la geografía física de Espanya* (1789), Madrid, 3a ed.

Richard Owens (1804-1892), metge, del qual trobam: *Principes d'osteologie comparée: Recherches sur l'archetype et les homologues compares du esquelette vertebre* (1855), París.

Thomas Sydenham (1624-1689), metge molt divulgat a tot Europa, del qual trobam: *Thomae Sydenham, medici londinensis celeberrimi opera omnia medica* (1725), Patavi; *Opera medica* (1725), Venetii.

S. P. Woodward (1821-1865), paleontòleg, del qual trobam: *A manual of the mollusca* (1851), Londres.

Entre els autors italians podem destacar:

Pietro Betti (1784-1863), metge epidemiòleg, del qual trobam: *Sul colera asiatico che contrastò la Toscana nelli anno 1835,36,37 i 49* (1856), Florència, 3 toms; *Studi di medicina publica* (1860), Florència, 6 toms. Es va cartejar amb Pere Felip Monlau.

Angelo Bo (1801-1874), metge higienista, del qual trobam: *Igiene navale: Sul trasporto dei passeggeri nei viaggi maritimi di lungo corso* (1862), Torí. Es va cartejar amb Pere Felip Monlau.

Issaco Galligo (1822-186?), metge higienista i pediatra, del qual trobam: *Trattato teorico pratico delle malattie veneree* (1852), Florència; *Igiene e malattie dei bambini* (1856), Florència. Es va cartejar amb Pere Felip Monlau.

Francesco Redi (1626-1698), naturalista, del qual trobam: *Esperienze intorno alla generazione degli insetti* (1687), Nàpols.

Salvatore Renzi (1800-1872), metge higienista i historiador de la medicina, del qual trobam: *Intorno al colera di Napoli 1854: Relazione della Faculta Medica* (1854), Nàpols; *Storia documentata della Scuola Medica di Salerno* (1857), Nàpols. Renzi es va cartejar amb Pere Felip Monlau.

A més, trobam els autors següents:

Hermann Boerhaave (1668-1738), metge holandès i professor a la Universitat de Leyden, del qual trobam: *Aforismos de cirugia* (1786), Madrid, 8 toms. [Trad. Juan Galisteo. Comentarista Gerardo Van-Swieten]

Johann Peter Frank (1745-1821), metge higienista austríac, del qual trobam: *Sistema completo di polizia medica* (1807-1818), Milà, 17 toms. [Trad. Gio Pozzi]

Joseph Jacobis Plenck, Von Ritter (1738-1807), metge i cirurgià austríac, del qual trobam: *Compendium institutionum chirurgicarum fero tironibus chirurgiae* (1782), Venètiis, 2 toms; *Elements de l'art des accouchements* (1789), Lió.

Carl von Linné (1707-1778), botànic i metge suec, del qual trobam: *Philosophia botanica: Annotationibus supplementis aucta [...]* (1792), Matriiti. [Editor científic: Casimiri Gomez Ortega]